

SXEDIO.GM1

ΟΚΤΩΒΡΗΣ 1954: (Β ΜΕΡΟΣ). Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΣΤΗΝ ΤΕΤΡΑΕΤΙΑ 1950-54. ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΒΕΛΤΙΩΝΟΝΤΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΝΑΤΟ ΣΤΙΣ 20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1951

Η Τουρκία γνώριζε ή πίστευε λόγω της πλεονεκτικής της θέσης ότι οι Άγγλοι θα δέχονταν τις απόψεις της γύρω από το Κυπριακό ή δεν θα την κακοφάνιζαν τουλάχιστο και δεν φαινόταν να ανησυχεί ιδιαίτερα. Βάση στην πίστη της αυτή έδινε η σημαντική από στρατηγικής άποψης θέση της που της επέτρεπε να ελέγχει τα στενά των Δαρδανελλίων και επομένως να ελέγχει κάθε κίνηση της Σοβιετικής Ένωσης προς το Αιγαίο και την τεταραγμένη Μέση Ανατολή.

Η Τουρκία μπορούσε αυτή την περίοδο να επιστρατεύσει μέχρι 100.000 άνδρες, πράγμα που σημαντικό για την άμυνα της Δύσης στην οποία ήταν πιστή σύμμαχος, ενώ οι κρίσεις εσπευσαν η μια μετά τη άλλη στην Απω Ανατολή και την περιοχή της Μεσογείου.

Σ' αυτή την κρίσιμη περίοδο η Τουρκία έπαιζε πάνω σε δυο ταμπλώ. Από τη μια προσπαθούσε ή έδειχνε ότι προσπαθούσε να βελτιώσει τις σχέσεις της με την Ελλάδα, πράγμα που της επέτρεπε να παίρνει δυτική βοήθεια, αλλά και από την άλλη άρχισε να προβάλλει πιο έντονα τις απόψεις της πάνω στο Κυπριακό ελπίζοντας ότι δεν θα υπήρχε αντίδραση από δυτικής πλευράς που τόσο την είχαν ανάγκη.

Ετσι η Τουρκία δεν περιορίστηκε απλώς στις επίσημες δηλώσεις του υπουργού Εξωτερικών Φουάτ Κιοπρουλού ότι αν η Ελλάδα ανακινούσε το Κυπριακό θα διεκδικούσε και αυτή τα δικαιώματα της στην Κύπρο, αλλά άρχισε και έντονη εκστρατεία για να προφθάσει αυτή την τακτική.

Δυο τέτοιες χαρακτηριστικές περιπτώσεις περιλαμβάνονται στα δελτία πληροφοριών του γραφείου Πληροφοριών της Τουρκίας που κυκλοφόρησαν

στη Νέα Υόρκη τον Απρίλη του **1851** και αργότερα στο Λονδίνο τον Μάιο του ιδίου χρόνου.

Στα δελτία δημοσιεύονταν αποσπάσματα κυρίων άρθρων εφημερίδων της Τουρκίας που όπως διευκρινιζόταν απηχούσαν την κοινή γνώμη της χώρας έναντι του Κυπριακού. Ομως η περίληψη τέτοιων άρθρων στο επίσημο δελτίο της χώρας με τα οποία ζητείτο η παραχώρηση της Κύπρου στην Τουρκία οδηγούσαν στο συμπέρασμα ότι είτε η επίσημη Τουρκία ήθελε να καλλιεργήσει σταδιακά αυτή την αξίωση και το έκανε για να δει τις αντιδράσεις των άλλων χωρών είτε είχε ήδη πάρει οριστική απόφαση να ακολουθήσει την πολιτική της αξιώσεως της νήσου και της προβολής δικαιωμάτων στο νησί και ότι τα δημοσιεύματα του τουρκικού τύπου δεν βρίσκονταν μακριά από τις απόψεις της.

Ιδιαίτερα στο δελτίο αρ. **16** που κυκλοφόρησε στη Νέα Υόρκη περιλαμβανόταν άρθρο του Μουντάζ Φενζί στην εφημερίδα "Ζαφέρ Ζαντ", στο οποίο αναφερόταν:

"Εάν υπάρχει ζήτημα αλλαγής του καθεστώτος της Κύπρου και παραχώρησης της νήσου σε οποιανδήποτε άλλη χώρα, η πρώτη χώρα η οποία έρχεται στο νου κάποιου είναι η Τουρκία, η οποία έχει επί της νήσου αναμφισβήτητα γεωγραφικά και εθνικά δικαιώματα. Γεωγραφικώς είναι τμήμα της χερσονήσου της Ανατολίας και βρίσκεται είκοσι φορές πλησιέστερο προς την Τουρκία, παρά προς την Ελλάδα. Νομικά η Κύπρος απεσπάσθη από την Τουρκία από την Μεγάλη Βρετανία και εθνικώς είναι γεγονός ότι χιλιάδες τούρκοι ζουν ακόμη εκεί. Η Τουρκία επιθυμεί να συνεργασθεί με την Ελλάδα προς εκτέλεση των σπουδαίων τους καθηκόντων μέσα στη Μεσογειακή Ασφάλεια, δεν επιθυμούμε να δημιουργήσουμε ζητήματα με αφορμή την Κύπρο. Και ελπίζουμε ότι η Ελλάδα θα δείξει το ίδιο πνεύμα κατανόησης. Η Τουρκία είναι σε θέση να εκτελέσει με θέληση και αποφασιστικότητα κάθε προσπάθεια την οποία αναλαμβάνει για τη διατήρηση μιας αδιάσπαστης γραμμής για την ειρήνη. Και είναι φυσικό να

αναμένουμε ότι οι φίλοι μας Έλληνες δεν θα δημιουργήσουν δυσκολίες στα φιλικά αισθήματα της Τουρκίας, διότι μόνη μας επιθυμία είναι να εργασθούμε προς την κατεύθυνση του ίδιου σκοπού. Δεν υπάχει λόγος για τον οποίο η Ελλάδα πρέπει να δημιουργήσει πρόβλημα με αφορμή την Κύπρο κατά τη παρούσα έκτακτη ανύσυχη ατμόσφαιρα των διεθνών υποθέσεων. Τα δικαιώματά μας ως φίλης της Ελλάδας μας παρέχουν τη δυνατότητα να αναμένουμε ότι η Ελλάδα θα επιτρέψει σε λιγότερο τρόπο σκέψης".

Στο μεταξύ στην περιοχή της Μέσης Ανατολής συνέβαιναν κοσμογονικές εξελίξεις που καθιστούσαν την Τουρκία ακόμα πιο σημαντική για τον αγώνα της Δύσης και τα πετρέλαια της Μεσης Ανατολής. Η Περσία κατάγγειλε τη συνθήκη με την Αγγλία, πράγμα που δημιούργησε κίνδυνο ανάφλεξης και στέρηση του πετρελαίου της Αγγλίας, ενώ η Αίγυπτος άρχισε να δημιουργεί προβλήματα στους Βρετανούς αξιωματικούς τη διώρυγα του Σουέζ.

Ταυτόχρονα η Ελλάδα και η Τουρκία έγιναν μέλη του NATO στις **20** Σεπτεμβρίου **1951**, πράγμα που ενίσχυσε τη νοτιοανατολική πτέρυγα της συμμαχίας. Αυτό έφερε τις δυο χώρες πλησιέστερα τη μια προς τη άλλη, χωρίς όμως να αρθούν οι διαφορές έναντι του Κυπριακού.

Η ένταξη των δυο χωρών στο NATO ενώ δημιούργησε "μήνα του μέλιτος" όσον αφορά τις συμμαχικές σχέσεις της Ελλάδας με την Τουρκία, το κυπριακό εξακολουθούσε να αποτελεί εστία διαφορών με την Τουρκία να συνεχίζει την αντιπίθεση της και τους δυτικούς και ιδιαίτερα την Αγγλία να μη αντιδρούν. Αυτό συνέβαινε γιατί ενώ η Τουρκία ήταν πιο ισχυρή στα στρατιωτικά, η Ελλάδα, που μόλις είχε ξεμπλέξει από τον εμφύλιο πόλεμο, ενώ εντάχθηκε στο NATO δεν είχε στην ουσία ή δεν μπορούσε να προσφέρει πολλά ή σχεδόν καθόλου.

Στις **13** Νοεμβρίου **1951** ο Πολίτης, αργηγός της ελληνικής αντιπροσωπείας στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στο Παρίσι, είχε προβεί στην πρώτη αλλά ανεπίσημη αναφορά στο Κυπριακό στη Γενική

Συνέλευση, ενώ στις 22 ο Έλληνας αντιπρόσωπος Γεώργιος Μαύρος μιλώντας στην επιτροπή Κηδεμονιών κάλεσε τη Βρετανία να αναγνωρίσει στην Κύπρο το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης.

Η αντίδραση της Τουρκίας ήταν πολύ χλιαρή και προκάλεσε έκπληξη. Ο Κιοπρουλού που μίλησε και πάλι εκ μέρους της επίσημης Τουρκίας (4.12.1951) περιορίστηκε να τονίσει την πίστη του στην άμυνα της περιοχής, αλλά κατέληξε αφήνοντας σαφώς να εννοηθεί ότι η Τουρκία δεν εγκατέλειπε τα δικαιώματα της πάνω στην Κύπρο:

"Όταν θα εξασφαλισθούμε εναντίον του πιθανού εισβολέα, τότε θα μπορούμε να διευθετήσουμε τα προβλήματα αυτά".

Ο μήνας του μέλιτος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας που άρχισε με τη ένταξη των δυο χωρών στο ΝΑΤΟ άρχισε στην ουσία το Γεννάριο του 1952 με την επίσκεψη του Αντιπροέδρου και υπουργού Εξωτερικών της Ελλάδας Σοφοκλή Βενιζέλου στην Αγκυρα. Ομως εκεί ο Βενιζέλος αντιμετώπιζε μόνο τα διπλωματικά χαμόγελα των επισήμων. Ο τύπος εξακολουθούσε να απειλεί και να αξιώνει την Κύπρο για την Τουρκία.

Λίγες ημέρες πριν ξεκινήσει ο Βενιζέλος για την Αγκυρα, η "Σον Πόστα", αφού έγραψε ότι η τουρκική Κυβέρνηση θα εξηγούσε στο Βενιζέλο τη θέση της πάνω στο Κυπριακό, πρόσθετε:

" Η Κύπρος, την οποία παραδώσαμε στους Άγγλους είναι ποτισμένη με τουρκικό αίμα και αν γίνει σκέψη αλλαγής του εκεί καθεστώτος, θα την διεκδικήσουμε. Εξαντλούν την υπομονή μας οι φωνασκίες των Ελλήνων γειτόνων μας για ένωση".

Μια άλλη εφημερίδα η "Σον Νταχικά" προχωρούσε σε απειλές εναντίον της Ελλάδας και άφηνε υπαινιγμούς ότι αν συνεχιζόταν ο θόρυβος γύρω από το Κυπριακό, τότε η Τουρκία θα προχωρούσε και θα ζητούσε και μερικά νησιά του Αιγαίου που ήταν τόσο κοντά στα παράλια της:

" Η Κύπρος ανήκει στην Τουρκία και θα εξετασθεί η υπόθεση θα προέκυπτε ζήτημα και για

άλλα νησιά ορατά από την Τουρκία, το οποίο όμως αποφεύγουμε να ανακινήσουμε".

Κατά το ταξίδι του στην Τουρκία ο Σοφοκλής Βενιζέλος βρισκόταν συνεχώς αντιμέτωπος με ερωτήσεις από τους δημοσιογράφους σχετικά με τη στάση της Ελλάδας στο Κυπριακό, σε σημείο που προκάλεσε υποψίες ότι οι δημοσιογράφοι ήταν βαλτοί για να τον αναγκάσουν να προβεί σε δεσμευτική δήλωση.

Ο απεσταλμένος της εφημερίδας "αθηναϊκή" Π. Τρουμπούνης μετέδιδε:

"Πριν ακόμη το πλοίο, του οποίου επέβαιναν ο κ. Βενιζέλος εισέλθη εις τα Δαρδανέλια ο πολιτικός διευθυντής της "Χουρριέτ", της μεγαλύτερας εις κυκλοφορίαν εφημερίδος της Τουρκίας εζήτησε να συνομιλήση με τον Έλληνα υπουργόν των Εξωτερικών. Και ποια νομίζετε ότι ήτο η πρώτη ερώτησις που του απηύθυνε; Τον ηρώτησε ποία ήτο η στάσις της Ελλάδος επί του Κυπριακού.

Όταν το πλοίον εισήλθεν εις τα στενά ανήλθον επ' αυτώ τρεις άλλοι δημοσιογράφοι, οι οποίοι αντί άλλου χαιρετισμού υπεδέχθησαν τον κ. Βενιζέλον με την ίδιαν ερώτησιν. Και τέλος ως εκ συνθήματος της ίδιας υποδοχής έτυχε ο Έλλην Υπουργός των Εξωτερικών από τη εικοσάδα περίπου των δημοσιογράφων που επέβησαν του ατμοπλοίου μαζί με τον πιλότο ολίγα μίλια προ του είσπλου του εις τον λιμένα της Κωνσταντινουπόλεως".

Ο Βενιζέλος απαντούσε λακωνικά ότι το Κυπριακό αποτελούσε διαφορά μεταξύ Κυπρίων και Αγγλίας κόβοντας το βήχα τους και υπονοώντας ότι δεν υπήρχε θέμα ανάμιξης της Τουρκίας.

Ενώ αχαλίνωτος ο τουρκικός τύπος έγγραφε ότι ήθελε, ο πρωθυπουργός Ατνάν Μεντερές και ο υπουργός Εξωτερικών Φουάτ Κιοπρουλού παρουσιάστηκαν συγκρατημένοι και δήλωσαν διπλωματικά στους δημοσιογράφους ότι δεν υπήρχε Κυπριακό πρόβλημα.

Την επίσκεψη του Βενιζέλου ανταπέδωσε ο πρωθυπουργός της Τουρκίας Ατνάν Μεντερές που συνοδευόταν από τον υπουργό του των Εξωτερικών Φουάτ

Κιοπρουλού, στις **26** Φεβρουαρίου **1952**.

Η υποδοχή που επιφύλαξε η Ελλάδα στον Μεντερές ήταν πραγματικά μεγαλειώδης. Ο Μεντερές πήγε στην Αθήνα με τον Κιοπρουλού με τουρκικό πλοίο. Οι δρόμοι των Αθηνών είχαν σημαιοστολισθεί με ελληνικές και τουρκικές σημαίες.

Την εμφάνιση του τουρκικού ατμοπλοίου χαιρέτισαν όλα τα πλοία που βρίσκονταν στο λιμάνι του Πειραιά, ενώ στην αποβάθρα βρίσκονταν ο Σοφοκλής Βενιζέλος, ο υφυπουργός Εξωτερικών Ευάγγελος Αβέρωφ, και άλλοι επίσημοι.

Μετά τις υποδοχές ο Μεντερές δέχθηκε τους δημοσιογράφους και το μόνο που είχε να πει ήταν να εκφράσει τη χαρά του για την επίσκεψη, ενώ δεν ανέφερε τίποτε για το καυτό θέμα της Κύπρου- μια τακτική που θα ακολουθούσε καθ' όλη τη διάρκεια της επίσκεψης του.

Αλλά ο Βενιζέλος είπε ότι το κυπριακό δεν θα θιγόταν στις συνομιλίες με τον Μεντερές.

Σαν ρωτήθηκε στις **28** Απριλίου από Τούρκους δημοσιογράφους κατά τη διάρκεια εκδρομής στις Σπέτσες, ο Βενιζέλος είπε ότι το θέμα της Κύπρου δεν θα συζητείτο και ότι αυτό αποτελούσε θέμα μεταξύ Ελλάδας και Βρετανίας και όχι με την Τουρκία.

Οι Μεντερές και Κιοπρουλού είχαν επαφές και με τον πρωθυπουργό Νικόλαο Πλαστήρα, τον Βασιλέα Παύλο και έφυγαν κατενθουσιασμένοι, αφού προσκάλεσαν τον Βασιλέα να επισκεφθεί οικογενειακά τη χώρα τους.

Το κλίμα στις σχέσεις των δύο χωρών βελτιώθηκε πραγματικά σε σημαντικό βαθμό και σε σημείο που η Ελληνική Κυβέρνηση είχε αποφασίσει όπως η ελληνική Ιστορία διδασκόταν πια στα σχολεία με τρόπο που δεν θα έθιγε το γόητρο της Τουρκίας.

Η βελτίωση των σχέσεων συνεχίστηκε για ακόμη μερικούς μήνες με δυο άλλες ανταλλαγές επισκέψεων: Του Βασιλέα των Ελλήνων στην Αγκυρα στις **8** Ιουνίου **1952** και του Προέδρου της Τουρκικής Δημοκρατίας Τζελάλ Μπαγιάρ στην Αθήνα στις **27** Νοεμβρίου του

ίδιου χρόνου.

Και ο Τζελάλ Μπαγιάρ κράτησε την ίδια τακτική έναντι του Κυπριακού, ζήτησε μάλιστα ο ίδιος προσωπικά να μη συζητηθεί τούτο κατά τις επαφές του με το νέο εν τω μεταξύ πρωθυπουργό της Ελλάδας Στρατάρχη Παπάγο,

Ο Γεώργιος Πεζμαζόγλου, πρεσβευτής της Τουρκίας στη Αγκυρα και γνωστός του Τζελάλ Μπαγιάρ έγραψε στο βιβλίο του "40 δραματικά χρόνια" για τις επαφές του Μπαγιάρ:

"Ολίγας ημέρας μετά τον σχηματισμόν της Κυβερνήσεως Παπάγου, περί τα τέλη Νοεμβρίου 1952 ο Τζελάλ Μπαγιάρ, Πρόεδρος της Τουρκικής Δημοκρατίας, επραγματοποίησε την από μακρού προγραμματισθείσαν επίσκεψιν του εις Ελλάδα. Μόλις έφθασε μου διεμήνυσε, διά του ενταύθα πρέσβεως της Τουρκίας ότι επεθύμει να συναντηθώμεν με μερικούς παλαιούς φίλους και ένα απόγευμα ήλθε εις το σπίτι μου με την θυγατέρα του, τον γαμβρόν του και τον υπασπιστήν του.

Διά τούτο ειδοποίησα τον Μάξιμον, την κυρίαν Π. Τσαλδάρη, τον στρατηγόν Γενάδην, τον Μπακόλμπασιην και την θυγατέρα μου Ελλην, η οποία αντικαθίστα την απουσιάζουσαν σύζυγον μου εις την εκτέλεσιν των χρεών της οικοδεσποίνης. Εις τας συνομιλίας αι οποίαι επηκολούθησαν επί των ελληνοτουρκικών σχέσεων. ο Μπαγιάρ μας είπεν ότι έπρεπε να τας δραστηριοποιήσωμεν, ώστε η στενή μας εργασία να μη περιορίζεται μόνον εις εορταστικές εκδηλώσεις, αλλά να λάβη ένα πραγματικόν περιεχόμενον, όπως είχε συμφωνηθή εις Αγκυραν. Κατά την επακολουθήσασαν συζήτησιν επί του θέματος, ο Μάξιμος λίαν προσφυώς είπε:

- Την στιγμήν αυτήν σας δίδεται η ευκαιρία να μας βοηθήσετε εις το θέμα της Κύπρου. Μία τοιαύτη εκ μέρους σας χειρονομία είμαι βέβαιος ότι θα έφερε πολύ μεγαλύτερα αποτελεσματα από κάθε τι άλλο.

Εις αυτό Μπαγιάρ απήντησε:

- Ατυχώς εις το ζήτημα τούτο δεν δυνάμεθα να

κάμωμε τίποτε περισσότερο παρά να αγνοήσωμε το Κυπριακόν, διότι έχομεν με την Αγγλίαν πολλά ζωτικά συμφέροντα, τα οποία θα βλάβη καιρίως οιαδήποτε ψυχρότης δημιουργηθή μεταξύ Τουρκίας και Αγγλίας.

Μετά την αναχώρησιν του Μπαγιάρ και των άλλων ξένων, εξηκολουθήσαμεν την συζήτησιν του θέματος με τον Μάξιμον, εκείνο το οποίον μας είχε κάμει εντύπωσιν ήτο ότι, ο Μπαγιάρ, κατά την γενομένην συζήτησιν δεν μας ωμίλησε περί τουρκικού ενδιαφέροντος διά την Κύπρον, ούτε περί ευθιξίας της εν Τουρκία κοινής γνώμης δια την τύχην της εν Κύπρω μειονότητος της, εν πάση περιπτώσει, συνεφωνήσαμεν με τον Μάξιμον ότι έπρεπε να ενημερωθή αμέσως ο Παπάγος επί των όσων μας είχεν είπει ο Μπαγιάρ. Χωρίς να χάσω καιρό ετηλεφώνησα εις τον Παπάγον ότι ήτο ανάγκη να τον συναντήσω αμέσως και εν συνεχεία μετέβην εις την οικίαν του εις την Εκάλην περί τας 7.30 μ.μ.

Με εδέχθη ενώ ενεδύετο διά να μεταβή εις το γεύμα, το οποίον έδιδε την εσπεραν εκείνην ο Βασιλεύς προς τιμήν του Μπαγιάρ, αφού του επανέλαβα επί λέξει όσα είχον λεχθή εις το σπίτι μου. Του είπα ότι ο Μάξιμος είχε την γνώμην ότι έπρεπε να επωφεληθη της ευκαιρίας του γεύματος διά να είπη εις τον Μπαγιάρ όσα έμαθε παρ' εμού περί των λεχθέντων το απόγευμα επί του Κυπριακού και ότι πολύ θα επεθύμει να ακούση την γνώμην του, εάν, όπως ήτο πιθανόν, ο Μπαγιάρ δεν του έλεγε τίποτε περί βλέψεων των Τούρκων επί της Κύπρου, τότε τα όσα είχαν λεχθή εις ιδιωτικήν συζήτησιν θα ελάμβανον επίσημον χαρακτήρα. Ο Παπάγος εδέχθη την πρότασιν του Μαξίμου, ως ορθήν. Την επομένην όμως το πρωί, όταν επήγα εις το σπίτι του διά να μάθω τι ελέχθη μεταξύ αυτού και του Μπαγιάρ επί του θέματος μου απήντησε:

- Εέρεις, εσκέφθηκα να μην ομιλήω εις τους Τούρκους διά το Κυπριακόν, διά να μη τους ανοίξω την όρεξιν".

